

მსოფლიო ფინანსური არქიტექტურა: ახალი გამოწვევები და ახალი პროექტები

დღეისათვის მიმდინარე მსოფლიო ფინანსურმა კრიზისმა მკაფიოდ გამოავლინა გლობალური ფინანსური ინსტიტუტების სისუსტე და მათი ფუნქციების არაეფექტურობა. ეს, პირველ რიგში, ვლინდება, მათდამი საზოგადოების ნდობის დაკარგვასა და მათ უუნარობაში აღეკავებურად მოახდინონ რეაგირება მსოფლიოს ახალ გამოწვევებზე. აღმოჩნდა, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდს (სსფ) და მსოფლიო ბანკს არ შესწევთ უნარი თავიდან აიცილონ არა თუ გლობალური, არამედ, სხვადასხვა ქვეყანაში განვითარებული ლოკალური ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისებიც კი.

ლია ელიაჰა

ფინანსისტი, ექსპერტი

საყურადღებოა, რომ დღევანდელმა მსოფლიო კრიზისმა ეჭვქვეშ დააყენა არა მხოლოდ დღემდე შემუშავებული ეკონომიკური და ფინანსური თეორიები, არამედ, გამოავლინა პრაქტიკული ანტიკრიზისული ბერკეტების უსუსურობა სიტუაციის დარეგულირებაში. მსოფლიო ფინანსური სისტემა შევიდა ღრმა დისბალანსის პერიოდში, ვერც ერთმა სახელმწიფომ ვერ შეძლო სათანადო წინააღმდეგობა გაენია მსოფლიო ფინანსური ბაზრების წამლევადი ტალღისათვის. **შეიძლება ითქვას, რომ მსოფლიოში რეალურად არ არსებობს საერთაშორისო ნორმების შემუშავებული ინსტიტუტები, რომლებსაც შეეძლებათ კრიზისის დაძლევის კუთხით ქმედითი წინადადებების შემუშავება და შესაბამისი კოლექტიური გადაწყვეტილებების მიღება. ყოველივე ამან დღის წესრიგში დააყენა დღეისათვის ჩამოყალიბებული მსოფლიო ფინანსური არქიტექტურის რადიკალური რეფორმირების აუცილებლობა.**

თანამედროვე მსოფლიო ფინანსური არქიტექტურა მოიცავს ინსტიტუტებს, ბაზრებს და მეთოდებს, რომელთა მეშვეობით სახელმწიფოთა მთავრობები, იურიდიული და ფიზიკური პირები თავიანთ ეკონომიკურ და ფინანსურ საქმიანობას ახორციელებენ. იგი ეკონომიკური ურთიერთობების ერთგვარი ერ-

თობლიობაა, რომლის საფუძველზე განისაზღვრება როგორც მსოფლიო ფინანსური სისტემის მოწყობის პრინციპები, ასევე თვით ეროვნული და საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტების ამოცანები და ფუნქციები.

მსოფლიო ფინანსური არქიტექტურის შექმნის წანამძღვრები ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 20-იან წლებში არსებობდა, როდესაც ბრიუსელის (1920 წ.) და გენუას (1922 წ.) კონფერენციებზე დადგა საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების დარეგულირების საკითხი. მაგრამ, თანამედროვე მსოფლიო ფინანსური არქიტექტურის ინსტიტუციონალური და იურიდიული გაფორმება მოხდა საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა და მსოფლიო ბანკის დაფუძნებით და მთელი რიგი საერთაშორისო შეთანხმებების დადებით გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სავალუტო-საფინანსო კონფერენციაზე ბრეტონ-ვუდსში (აშშ, ნიუ-ჰემპშირი) 1944 წელს.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდი იქმნებოდა დღევანდლობისგან არსებითად განსხვავებული პოლიტიკური და ეკონომიკური რეალობის პერიოდში. მისი შექმნის სათავეებთან იდგნენ მსოფლიოს თვალსაჩინო ეკონომისტები **ჯონ მეინარდ კეინსი და ჰარი დექსტერ უაიტი**, რომელთა ჩანაფიქრის

თანახმად, ფონდს უნდა ჰქონოდა უკანასკნელი ინსტანციის კრედიტორის ფუნქცია. მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ კაპიტალიზმის რეფორმირების არსი იყო მარტივი და გულისხმობდა იმ სახელმწიფოებისათვის ურთიერთდახმარებას, რომელთა ეკონომიკები კრიზისის პერიოდში განიცდიან კრედიტებისა და ინვესტიციების ნაკლებობას. იმავდროულად, ისეთი გლობალური სტრუქტურების შექმნა, როგორებიცაა: სსფ და მსოფლიო ბანკი, იმ დროისათვის წარმოადგენდა გადახვევას კლასიკური პრინციპიდან (LAISSEZ-FAIRE), რაც გულისხმობდა კერძო პირებისა და ბიზნესის საქმიანობაში სახელმწიფოს ჩაურევლობას. მაგრამ აქვე უნდა გავითვალისწინოთ ის, თუ რა გარემოებაში იქნა მიღებული მათი შექმნის გადაწყვეტილება. გასული საუკუნის 20-30-იან წლების დიდი დეპრესიის სახელით ცნობილი ეკონომიკური კრიზისი თავისით კი არ დამთავრდა, არამედ შეწყდა მეორე მსოფლიო ომის შედეგად. სსფ იქმნებოდა არა ფილანტროპიულობის მოსაზრებებით, არამედ მხოლოდ ეკონომიკების კრიზისული სიტუაციებისაგან დაზღვევის მიზნით. თუმცა, დღევანდლობამ ცხადყო, რომ სსფ-მ არ, ან ვერ შეძლო ფართო მასშტაბით განვითარებული ფინანსური კრიზისის არა მარტო დროული პროგნოზირება და

თავიდან აცილება, არამედ, უკვე განვითარებული კრიზისის დაძლევა-შერბილების მიმართულებით ქმედითი რეკომენდაციების შემუშავებაც კი – იგი მხოლოდ კრიზისის მეთვალყურის როლში აღმოჩნდა.

მსოფლიოს ცნობილი ეკონომისტები და ექსპერტები, აგრეთვე სახელმწიფო მოღვაწეები ამკარად ნეგატიურ შეფასებას აძლევენ ამ ეტაპზე საერთაშორისო საფინანსო-ეკონომიკური ორგანიზაციების საქმიანობას. მათი აზრით, საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა ფაქტიურად ამოწურა თავისი თავი, რაც გამოვლინდა ნდობის დაკარგვაში ამ ზესახელმწიფო ინსტიტუტის მიმართ. სსფ და სხვა საერთაშორისო ინსტიტუტები, რომლებიც მოწოდებულნი უნდა იყვნენ მსოფლიო ფინანსური სისტემის სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად, ფაქტიურად ბლოკავენ ნებისმიერ მცდელობას შემოღებულ იქნას გლობალური ფინანსური ნაკადების რეგულირების რაიმე ეროვნული ან საერთაშორისო მექანიზმი მადესტაბილიზებული ეფექტების თავიდან აცილების მიზნით. ამით, როგორც

ჩანს, სსფ ფაქტიურად მოქმედებს საერთაშორისო სპეკულაციური კაპიტალის ინტერესებიდან გამომდინარე. სსფ-ს მსოფლიოში გააჩნია რეპუტაცია ექიმისა, რომელიც დიაგნოზის დადგენის გარეშე იძლევა რეცეპტებს. როგორც წესი, სსფ-ს პროგნოზები და რეკომენდაციები რეალობისაგან შორს დგანან. მისი უმსხვილესი აქციონერის (აშშ) ძალისხმევით სსფ-საგან შეიქმნა საკმაოდ შემოსავლიანი კომერციული ინსტიტუტი. იგი აიძულებს განვითარებად ქვეყნებს აიღონ კრედიტები წლიური 7-15%-ით, მაშინ, როდესაც მათი ეკონომიკური ზრდის საშუალო წლიური ტემპები 2-3%-ს არ აღემატება. ასეთ სიტუაციაში პრობლემური ხდება არა მარტო კრედიტების გასტუმრება, არამედ, თვით მათი მომსახურებაც კი. სწორედ ამას ჰქვია სავალო ხაფანგი. განვითარებადი ქვეყნები იძულებულნი არიან აიღონ სულ უფრო მეტი კრედიტი, რითაც გენერირდება მოთხოვნა დოლარზე, რადგან ფონდის მიერ კრედიტები მხოლოდ ამ ფულადი ნიშნით გაიცემა.

გარდა ამისა, სსფ-ს გააჩნია ქვეყნების ეკონომიკურ პოლიტიკებზე საკმაოდ ძლიერი კონტროლის საშუალება. ფონდის სახსრების გამოყენება და მისი პროგრამების პოლიტიკურ-ეკონომიკური განპირობებულობა ძირს უთხრის ფონდის სახსრების მიმღები სუსტი და განვითარებადი ქვეყნის სუვერენიტეტს და დემოკრატიულ პროცესებს, ვინაიდან, სახელისუფლებო სტრუქტურაში ძალთა გადანაწილება ხდება სესხის მიმღები აღმასრულებელი ხელისუფლების და არა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების სასარგებლოდ. თუმცა, მიუხედავად თავისი გავლენისა განვითარებად ქვეყნებზე, სსფ-ს არ გააჩნია სათანადო ბერკეტები უზრუნველყოს ფონდის პროგრამის პირობების შესრულება. სულ უფრო მტკიცდება მოსაზრება, რომ სსფ-ს მართვის სტრუქტურა არ იძლევა საშუალებას მიღწეულ იქნას მისი დამოუკიდებლობა და სრული ანგარიშვალდებულება აქციონერების მიმართ. მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნები, პირველ რიგში აშშ, სსფ-ს იყენებენ როგორც თავისი პოლიტიკური და ეკონომიკური მიზნების მიღწევის ინსტრუმენტს. სსფ ქვეყნებს თავს ახვევს ფიქსირებული კურსების სხვადასხვა რეჟიმების ვარიანტებს, რომლებიც ხელს უწყობენ ფინანსური კრიზისების წარმოქმნას. დღეისათვის მიმდინარე მსოფლიო კრიზისმა ცხადჰყო, რომ სსფ-ს არ შესწევს უნარი დაეხმაროს ქვეყანას საკმარისი ლიკვიდობით კრიზისების დროს.

ასევე ფართოდ ვრცელდება მოსაზრება, რომ სსფ-ს ფონზე მსოფლიო ბანკი უსახურ ორგანიზაციად გამოიყურება. როგორც სსფ-ს, ასევე მსოფლიო ბანკის შექმნის იდეა ჯონ მეინარდ კეინსს ეკუთვნის. ფორმალურად მსოფლიო ბანკის ჯგუფი მოიცავს შემდეგ უმსხვილეს სააგენტოებს: საერთაშორისო ფინანსური კორპორაცია, ინვესტიციების გარანტირების სააგენტო, რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი, საინვესტიციო დავების დარეგულირების საერთაშორისო ცენტრი, საერთაშორისო განვითარების

ასოციაცია. ისევე როგორც სსფ, მსოფლიო ბანკიც გაეროს დანესებულებაა, რომელსაც არ გააჩნია მათზე ზემოქმედების ბერკეტები. ორივე ამ ინსტიტუტის უმსხვილესი აქციონერია აშშ.

მსოფლიო ბანკი, მისი ფუნქციებიდან გამომდინარე, ხელს უნდა უწყობდეს განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკურ ზრდას და სტრუქტურული რეფორმების განხორციელებას. თუმცა, როგორც პრაქტიკა მოწმობს, მისი პროექტების 60% სათანადოდ წარმატებული არ აღმოჩნდა. მსოფლიო ბანკის ამოცანაა სიღარიბესთან ბრძოლა, თუმცა, უკანასკნელ წლებში ღარიბმა სახელმწიფოებმა, რომლებსაც ყველაზე მეტად სჭირდება ასეთი სახის დახმარება, მიიღეს მთლიანად გაცემული კრედიტების მხოლოდ 1%. მართალია, უკანასკნელ წლებში მსოფლიოში სიღარიბის დონე გარკვეულწილად შემცირდა, მაგრამ, არა მსოფლიო ბანკის ძალისხმევით. სიღარიბის დონე შეამცირეს სახელმწიფოებმა, რომლებსაც პრაქტიკულად არ მიუღიათ მსოფლიო ბანკის ფინანსური დახმარება, ხოლო, ქვეყნებში, რომლებმაც მიიღეს მცირეოდენი მაინც კრედიტები, ეკონომიკური მდგომარეობა კიდევ უფრო გაუარესდა. ასე, მაგალითად, 1980 წლიდან 2003 წლის ჩათვლით მსოფლიო ბანკის კრედიტები და გრანტები მიიღო 105 ღარიბმა სახელმწიფომ. შედეგად 39 ქვეყანაში მთლი-

ანი შიდა პროდუქტის მოცულობა შემცირდა, 17-ში - მშპ-ს ზრდა იყო მინიმალური (ნულიდან 1%-მდე), ხოლო 33 ქვეყანაში - ზომიერი (1-4%). დახმარების მიმღებ მხოლოდ 12 ქვეყანაში არსებითად ამაღლდა ეკონომიკური ზრდის ტემპები. კრიზისული სიტუაცია გაღრმავდა აფრიკის ქვეყნებში, სადაც მსოფლიო ბანკის სესხი 48 სახელმწიფომ მიიღო, ხოლო, მათგან მხოლოდ სამმა შეძლო ეკონომიკის შედარებით წარმატებული განვითარება, 23-ში აღინიშნებოდა ეკონომიკური დაცემა. ბევრ შემთხვევაში მსოფლიო ბანკის პროექტები და მათ საფუძველზე განხორციელებული რეფორმები უარყოფითად მოქმედებდნენ ეროვნულ ეკონომიკებზე და იწვევდნენ ნეგატიურ შედეგებს - სიკვდილიანობის, კორუფციის და დანაშაულის ზრდას.

ყოველწლიურად მსოფლიო ბანკი გამოყოფს კრედიტებს დაახლოებით 20-25 მლრდ. დოლარის მოცულობით. ეს თანხა უტოლდება აშშ-ს, იაპონიისა და დასავლეთ ევროპის საშუალო მოცულობის კომერციული ბანკის ნორმალურ საკრედიტო პორტფელს. თუმცა, ჩვეულებრივი ბანკებისგან განსხვავებით, მსოფლიო ბანკს არ გააჩნია სრულყოფილი ბერკეტები გააკონტროლოს მსესხებლის მიერ ნასესხები სახსრების მიზნობრივი ხარჯვის პროცესი. კრედიტების დიდი ნაწილი რჩება "ჩამოკიდებულ" მდგომარე-

ობაში, ხდება მათი დატაცება ან უბრალოდ უკვალოდ ქრება.

მსოფლიო ფინანსურ-ეკონომიკური არქიტექტურის ერთ-ერთი შემადგენელი ზესახელმწიფოებრივი ინსტიტუტია, აგრეთვე მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია (მსო), რომელმაც თავისი საქმიანობა დაიწყო 1996 წლის 1 იანვრიდან. მისი ფუნქციონირების პრინციპებია ვაჭრობა დისკრიმინაციის გარეშე, ანუ უცხოური წარმოების საქონლითა და მომსახურებით ვაჭრობისათვის ურთიერთხელშემწყობი პირობების შეთავაზება, ვაჭრობის რეგულირება მეტწილად სატარიფო მეთოდებით, უარის თქმა რაოდენობრივი და სხვა სახის შეზღუდვებზე, სავაჭრო დავების გადაწყვეტა კონსულტაციებისა და მოლაპარაკებების გზით და სხვა.

დღეისათვის მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია საერთაშორისო ვაჭრობის ისეთი სისტემაა, რომელიც დაფუძნებულია ერთ ვალუტაზე - **აშშ დოლარზე**. საქმე იმაშია, რომ აშშ დოლარს გააჩნია ორი ფუნქცია - **აშშ ეროვნული ვალუტისა და მსოფლიო სარეზერვო და სავაჭრო ვალუტისა**. აღნიშნული ფუნქციები უახლოეს წარსულამდე არ ეწინააღმდეგებოდნენ ერთმანეთს, თუმცა, დღეისათვის ვითარება შეიცვალა. **აშშ დოლარი აშკარად კარგავს მსოფლიო ფულის ფუნქციას**. ჩვენს თვალწინ დაიწყო მხოლოდ დოლარზე დაფუძნებული მსოფლიო სავაჭრო სისტე-

მის რწმუნის პროცესი, რომლის პირველი ნიშნები თანდათანობით იკვეთება და გულისხმობს ქვეყნებს შორის ვაჭრობის განხორციელებას ეროვნული ვალუტების გამოყენებით. იმ საფინანსო ინსტიტუტებისთვის, რომელთა ბაზაზეა აგებული მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია, ეს ნიშნავს უფრო დიდ გამოწვევას, ვიდრე აშშ დოლარის კურსის ვარდნა, ვინაიდან, პრაქტიკულად შეუძლებელი ხდება მსოფლიო ფინანსურ ნაკადებზე კონტროლის განხორციელება და იკარგება შემოსავლების უწყვეტი წყარო. **ევროს სავალუტო ზონის შექმნასთან ერთად მსოფლიო კრიზისი ხელს შეუწყობს სხვა რეგიონალური სავალუტო ზონების შექმნას, რაც ნიშნავს აშშ დოლარის საფუძველზე შექმნილი საერთაშორისო ინსტიტუტების, მათ შორის, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის სრულ კრახს.**

თანამედროვე ფინანსური არქიტექტურა შეიქმნა ისეთ ვითარებაში, როდესაც მსოფლიო ეკონომიკაში დომინირებდა აშშ, ხოლო, საერთაშორისო ანგარიშსწორებებში – **ამერიკული დოლარი**. განვითარებადი ქვეყნები განეკუთვნებოდნენ ლარიზრეგიონებს და განიხილებოდნენ, როგორც პოლიტიკური და ეკონომიკური ექსპანსიის ობიექტები. დღეს რეალობა სულ სხვაა. თანდათანობით ჩამოყალიბდნენ უძლიერესი საერთაშორისო საფინანსო ბაზრები, რომლებიც ფაქტიურად გამოვიდნენ ეროვნული რეგულირების სფეროდან. საერთაშორისო არენაზე ჩნდება ფინანსურ-ეკონომიკურ ძალთა სრულიად განსხვავებული განლაგების კონტურები, რომელიც ეწინააღმდეგება აშშ-ს აბსოლუტური დომინირების პოლიტიკას. დღეისათვის არსებობს ძალთა რამდენიმე ცენტრი. მათ შორისაა საკმაოდ რთული ურთიერთობების მქონე განვითარებული ქვეყნები (აშშ, ევროზონა, იაპონია და სხვა), სწრაფად განვითარებადი ეკონომიკები (ბრაზილია, რუსეთი, ინდოეთი, ჩინეთი) და ნავთობის ექსპორტიორი ქვეყნები, რომლებიც იმავდროულად არიან განვითარებადი ქვეყნები, მაგრამ, დაგროვილი აქვთ დიდძალი ფინანსური რეზერ-

ვები, რომლებითაც იკვეთება აშშ-ს ეკონომიკა. ამას ემატება აგრეთვე აფრიკის ქვეყნები, რომლებიც ტრადიციულად კვლავაც მძიმე მდგომარეობაში რჩებიან. **ამგვარად, მსოფლიოს ეკონომიკურ-ფინანსურმა რუკამ არსებითად შეიცვალა სახე და შინაარსი, შეიცვალა ეკონომიკური პრობლემებიც, მაგრამ, უცვლელნი დარჩნენ საერთაშორისო ინსტიტუტები და შესაბამისად, მათ უკვე აღარ გააჩნიათ უნარი გადაწყვიტონ ახალი პრობლემები.** ამიტომაც, დღეს სულ უფრო მნიშვნელოვანია იმის შესახებ, რომ საჭიროა დღევანდელი მსოფლიო ფინანსური არქიტექტურის რადიკალური ტრანსფორმაცია, რადგან, უკვე არაა სადავო, რომ ფინანსური პრობლემების რეგულირების მექანიზმები როგორც საერთაშორისო, ასევე ეროვნული ფინანსური ინსტიტუტების დონეზე არაეფექტურია. ფინანსურ-ეკონომიკური პრობლემები დიდი ხანია გასცდა ცალკე აღებული ქვეყნის ჩარჩოებს და მიიღო გლობალური სახე, მაგრამ მაკოორდინირებელი, წარმმართველი და შემთანხმებელი ორგანო კი დღეისათვის მოძველებულია და, შეიძლება ითქვას, აღარ არსებობს.

ევროსაბჭო და ევროკავშირი ერთხმად გამოდიან მსოფლიო ფინანსური არქიტექტურის არსებითი კორექტირების იდეით. მათი აზრით, აუცილებელია რადიკალურად იქნას რესტრუქტურირებული ისეთი საერთაშორისო დანესებულებები, როგორიცაა: საერთაშორისო სავალუტო ფონდი და მსოფლიო ბანკი. უახლოეს მომავალში აშშ-ში დაგეგმილი სამიტი, შესაძლოა, გახდეს ბრეტონ-ვუდის კონფერენციის მონაცვლე, რომელიც ძირეულ ცვლილებებს შეიტანს მსოფლიო ფინანსურ არქიტექტურაში. საფრანგეთის პრეზიდენტმა ნ. სარკოზიმ მოუწოდა მსოფლიოს, გადაიხედოს ის როლი და ფუნქციები, რომლებსაც ახლა ასრულებს საერთაშორისო სავალუტო ფონდი მსოფლიო ეკონომიკურ სისტემაში. ასევე, სსფ-ს დღევანდელ ხელმძღვანელს შესთავაზა დაფიქრებულიყო ფონდის მომავალ როლზე, რო-

მელიც უფრო აქტიურად იქნებოდა ჩართული გლობალური ფინანსური კრიზისის დაძლევის პროცესებში. ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრმა **გორდონ ბრაუნმა** გამოთქვა მოსაზრება სსფ-ს მოდერნიზების აუცილებლობის თაობაზე. მისი აზრით, ახალი მსოფლიო ფინანსური წესრიგი დაფუძნებული უნდა იყოს ტრანსპარენტულობაზე (ანგარიშგების, აქტივების შეფასების მსოფლიო სტანდარტები), ერთიანობაზე (აუცილებელია გამოირიცხოს ინტერესთა კონფლიქტი), პასუხისმგებლობაზე, გლობალურ თანამშრომლობასა და რაციონალურ მენეჯერობაზე.

გარდა ამისა, ევროსაბჭოს ლიდერები უკმაყოფილონი არიან თავიანთი პოზიციებით საერთაშორისო სავალუტო ფონდში. მათ სურთ მოახდინონ სსფ-ში თავიანთი წარმომადგენლობის რეორგანიზაცია, რათა მიიღონ აშშ-ს ანალოგიური და ტოლფასი ხელისუფლება. ევროპის საბჭოს ერთიანი ქვოტის წარმოდგენა სსფ-ში მას მიანიჭებს ხელმძღვანელობაში ხმათა 15%-ზე მეტს, რაც უკვე საკმარისია ვეტოს უფლების გამოსაყენებლად, რითაც სარგებლობს აშშ, რომლის ხმათა წილი 17 პროცენტს აღემატება. აშშ-მ უკვე რამდენიმეჯერ გამოიყენა ვეტოს უფლება კრედიტების გამოყოფის საკითხების განხილვისას, რითაც მსოფლიოს დაანახა, რომ მის ხელშია მსოფლიო ფინანსური მართვის სადავეები.

ბრეტონ-ვუდის სისტემის გადასინჯვის აუცილებლობაზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ განვითარებადმა ქვეყნებმა დააგროვეს მნიშვნელოვანი ფინანსური რეზერვები და გახდნენ განვითარებული მსოფლიოს კრედიტორები. **მაგრამ, აშკარა უსამართლობა და არაობიექტურობაა ის, რომ ჩინეთს სსფ-ში გააჩნია ბენილუქსის ქვეყნებზე უფრო ნაკლები ხმა. ბრაზილიის ფინანსთა მინისტრმა გამოთქვა მოსაზრება „დიდი რვიანი“ გაიზარდოს „დიდი ოცეულამდე“ უმსხვილესი განვითარებადი ქვეყნების ხარჯზე. მას მხარი დაუჭირა რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტმა, აგრეთვე იტალიის ეკონომიკის**

მინისტრმა. ხოლო მსოფლიო ბანკის პრეზიდენტმა **რობერტ ზელიკმა** ფაქტიურად აღიარა, რომ სახეზეა მსოფლიო ფინანსების მმართველობითი კრიზისი და მიზანშეწონილად ჩათვალა “ელიტარულ კლუბში” განვითარებადი ქვეყნების მიწვევა, ხოლო, გლობალური კრიზისის პირობებში ახალი მაკოორდინირებელი ორგანიზაციის შექმნა, რომელიც დასაქმდება ფინანსური და ეკონომიკური თანამშრომლობის საკითხებით.

როგორც ვხედავთ, მსოფლიო ფინანსური სისტემა დგას სერიოზული სტრუქტურული ცვლილებების განხორციელების წინაშე, რომელთა აუცილებლობა აჩვენა აშშ-სა და მთელს მსოფლიოში მიმდინარე ფინანსურმა კრიზისმა. მსოფლიო ფინანსური არქიტექტურა განიცდის ფუნდამენტურ ძვრებს. მიმდინარეობს ფინანსური სისტემის ახალი რეალობების მიმართ ადაპტაციის პროცესი. დღეს მიმდინარე ფინანსური კრიზისი ჰგავს გასული საუკუნის 70-იანი წლების კრიზისს, როდესაც მსოფლიო გადადიოდა ინდუსტრიულიდან პოსტინდუსტრიულ ეკონომიკაზე. ამის ანალოგიურია ამჟამად მიმდინარე პროცესები ფინანსურ სექტორში. თანამედროვე ფინანსური კრიზისის ანალიზი მოითხოვს მრავალნახნაგოვანი პრინციპული საკითხების შესწავლას და შესაბა-

მისი დასკვნების გაკეთებას. უპირველეს ყოვლისა, პასუხი უნდა გავცეს ისეთ გლობალურ კითხვებს, როგორიცაა:

- როგორ გროვდებოდა და იცვლებოდა უკანასკნელი 60 წლის განმავლობაში საზოგადოებრივი სიმდიდრე, ადამიანური კაპიტალი, შრომის ორგანიზაციის ფორმები განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებში;

- როგორ იქმნებოდა შემოსავლების უკანონო და ნახევრადკანონიერი წყაროები, დაკავშირებული ფულის გათეთრებასთან, ფინანსურ სპეკულაციასთან, საქონლის კონტრაბანდასთან, ასევე ნარკოტრაფიკთან და იარაღით ვაჭრობასთან;

- როგორ ფორმირდებოდა საერთაშორისო ინსტიტუტები და სამართლებრივი რეჟიმები, რომლებიც განსაზღვრავდნენ საერთაშორისო სამართლის სხვადასხვა სუბიექტების ურთიერთქმედებებს ეროვნული სახელმწიფოების შესუსტებისა და ვესტფალის მსოფლიო სისტემის მსხვერვის პირობებში;

- როგორ ჩაისახა ტელესაკომუნიკაციო ტექნოლოგიები, რომლებმაც ხელი შეუწვეს “ტექნოფინანსების” ჩამოყალიბებას;

- როგორ იცვლებოდა მსოფლიოში ხალხთა დიდი ჯგუფების ფსიქოლოგია და ცნობიერება,

რომლის შედეგად აშშ-ში გაჩნდა ლიუმპენ-ინვესტორების კლასი, ხოლო, განვითარებად ქვეყნებში კი – უზარმაზარი მიგრაციული პოტენციალი;

- როგორ ბალანსირებდა კაცობრიობა უკანასკნელი 60 წლის მანძილზე ახალი მსოფლიო (ბირთვული) ომის ზღვარზე უეცრად წარმოქმნილი, ან სპეციალურად ინიცირებული კონფლიქტების კერებით ევროპაში, აზიასა და აფრიკაში;

- როგორ ეცემოდა განვითარებული ქვეყნების მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილის ცხოვრების დონე და ჩნდებოდა სიღარიბის ახალი ფორმები;

- როგორ მივიდა კაცობრიობა რესურსების გლობალურ დეფიციტამდე დაწყებული ნახშირწყალბადებით და დამთავრებული კვების პროდუქტებით.

დიდია ალბათობა იმისა, რომ დღევანდელ ფინანსურ კრიზისს და მის თანმდევ ეკონომიკურ რეცესიას მნიშვნელოვანწილად საფუძვლად უდევს სწორედ ზემოთჩამოთვლილი გარემოებები. ვერც სსფ-მ, ვერც მსოფლიო ბანკმა, ვერც აშშ-ს ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ, ვერც RAND-მა, რომელიც არის აშშ-ს მთავარი სააზროვნო ცენტრია, ვერც რომის კლუბმა, რომელიც ცნობილია თავისი აკადემიური მოხსენებებით მსოფლიოს უმნიშვნელოვანეს პრობლემებზე, ვერ შესთავაზეს მსოფლიო საზოგადოებას ფინანსური კრიზისიდან გამოსვლის მკაფიო და სახელმწიფოებისათვის მისაღები მოქმედების კონკრეტული პროგრამა. გამომდინარე აქედან, ცხადია, რომ გლობალური ფინანსური კრიზისის დასაძლევად საჭიროა რეგულირების საერთაშორისო და ეროვნული ინსტიტუტების მონესრიგება და სისტემაში მოყვანა. გარდა ამისა, აუცილებელია გამოშვებულ ფინანსურ ინსტრუმენტებსა და საინვესტიციო პროგრამების რეალურ შემოსავლიანობას შორის ჩამოყალიბებული არაეფექტური დისბალანსის დაძლევა, რისკების მართვის სისტემის სრულყოფა, კომპანიების საქმიანობაზე ინ-

ფორმაციის მაქსიმალური გამჭვირვალობა და საზედამხებდევლო მოთხოვნების გამკაცრება, სარეიტინგო სააგენტოებისა და აუდიტორული კომპანიების პასუხისმგებლობის გაძლიერება, საერთაშორისო ვაჭრობაში ბარიერების მოხსნის შედეგად სარგებლის მიღების ხელმისაწვდომობა მასში მონაწილე ყველა სუბიექტისათვის.

ამ საკითხების გათვალისწინებით მსოფლიოს ახალ ფინანსურ არქიტექტურას საფუძვლად შეიძლება დაედოს შემდეგი:

- ღარიბი ქვეყნების ინტეგრაცია მსოფლიო ეკონომიკის სისტემაში, რაც მათ განვითარებას მისცემს აუცილებელ იმპულსს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეს ქვეყნები მუდმივ სიღარიბეში დარჩებიან;

- საერთაშორისო კაპიტალის მოძრაობის გონივრული და მონესრიგებული მოძრაობა, რომელსაც თან უნდა ახლდეს მაკროეკონომიკური წონასწორობისა და საბანკო სტრუქტურების გაძლიერებაზე მიმართული ღონისძიებები;

- გამჭვირვალობის ოქროს წესის დაცვა, რაც ეფექტური მართვის, წარმატებული ეკონომიკური განვითარებისა და ბაზრების რაციონალური ქცევის ფუნდამენტური საფუძველი;

- ეფექტური სახელმწიფო მართვა და რეგულირება, რაც გულისხმობს კერძო სექტორის საქმიანობის სტიმულირებას, ჩამოყალიბებული მონოპოლიების რღვევას, მართვის უფრო მარტივი და გამჭვირვალე რეჟიმის შემოღებას და სხვა;

- ქცევის ნორმების და წესების შემუშავება და მიღება, რაც გულისხმობს როგორც მსოფლიო, ასევე, ეროვნული ბაზრების საქმიანობის უფრო ობიექტურ ზედამხედველობასა და რეგულირებას;

- მსოფლიო საფინანსო-ეკონომიკური პრობლემის გადაწყვეტისადმი მრავალმხრივი, მრავალპროფილიანი მიდგომა და ერთი რომელიმე ქვეყნის ჰეგემონიაზე უარის თქმა.

ჩემი აზრით, გამომდინარე დღევანდელი კრიზისული სია-

ტუაციის ანალიზისა და შეფასებიდან, შეიძლება ითქვას, რომ, მსოფლიო ფინანსური სისტემის ცვლილება, სავარაუდოდ, შეიძლება წარმართოს ორი მიმართულებით. პირველი – შეიძლება შენარჩუნდეს არსებული სისტემა, ანუ დოლარი კვლავ დარჩეს როგორც სარეზერვო ვალუტა და არსებულმა ფინანსურმა ინსტიტუტებმა დროთა განმავლობაში განიცადონ რადიკალური ტრანსფორმაცია არსებული რეალიების გათვალისწინებით. მეორე – მოსალოდნელია, რომ გაიზარდოს არსებული სისტემისადმი უნდობლობის ხარისხი, რაც გააღრმავებს და დროში გაწელავს მსოფლიო კრიზისს და ეს უკანასკნელი დღის წესრიგში დააყენებს არსებული საერთაშორისო საფინანსო-ეკონომიკური ინსტიტუტების დაშლის აუცილებლობას და მათ ჩანაცვლებას რეგიონული ფინანსური სავალუტო კავშირებით, რაც ნიშნავს მსოფლიო ფინანსური არქიტექტურის ახალ პარადიგმაზე აყვანას.

РЕФЕРАТ

МИРОВАЯ ФИНАНСОВАЯ АРХИТЕКТУРА: НОВЫЕ ВЫЗОВЫ НОВЫЕ И НОВЫЕ ПРОЕКТЫ

Лия Элиава, Эксперт, финансист

Глобальный финансовый кризис и его негативные последствия для всего мира поставили под сомнение способность международных финансовых институтов не только прогнозировать такого рода финансовый кризис, но и справляться с ним, не допуская его распространения на другие страны и минимизировать его последствия. Именно для решения такого рода задач в середине прошлого века были созданы Международный валютный фонд и Всемирный банк, которые являются краеугольным камнем современной мировой финансовой архитектуры. К сожалению, последние 60 лет их деятельности не принесли ощутимого успеха многим, в том числе и развивающимся, странам, которые периодически сотрясают жесточайшие валютно-финансовые кризисы.

Неспособность ныне действующих междуна-

рных финансовых институтов и других надгосударственных организаций оказать действенное противодействие все более углубляющемуся финансовому кризису, который плавно перетекает в рецессию для развитых стран и экономический кризис для развивающихся стран, на повестку дня поставило вопрос о целесообразности их реформирования и выстраивания новой мировой финансовой архитектуры с учетом существующих реалий. Мировая финансовая архитектура может быть перестроена двумя путями: или будут радикально реформированы существующие международные организации, или же предпочтение будет отдано формированию региональных финансово-валютных союзов, которые уже стали зарождаться в межгосударственных отношениях и, тем самым, мировая финансовая архитектура из однополярной превратится в многополярную.